

བོད་རྒྱ་གསལ་རིག་ཚིག་མཛོད་
རབ་གསལ་མེ་ལོང་།

简明藏医辞典

བོད་རྒྱ་གསལ་རིག་ཚིག་མཛོད་
藏汉对照

ཚུལ་སྒྲིག་པ་གཙོ་བོ། ལེ་འདོད་མོས།
主 编 李多美

མི་རིགས་དཔེ་སློབ་ཁང་།
民族出版社

ཚུལ་སྐྱོག་འགན་འཁུར་བ།   ཚུལ་མ་སྐྱོད།
 责任编辑：   卓玛吉
 དབ་གཞིའི་བཅོ་འགྲོད་བ།   མིང་ལོང་།
 封面设计：   孟龙

བོད་ཀྱི་གསེང་རིག་ཚིག་མཛོད་རབ་གསལ་མེ་ལོང་།

ཚུལ་སྐྱོག་བ་གཙོ་བོ།	ལེ་འདོད་མོས།
དབེ་སྐྱོན་མཁམ།	མི་རིགས་དབེ་སྐྱོན་ཁང་།
འགྲེམས་སྐྲུལ་མཁམ།	མི་རིགས་དབེ་སྐྱོན་ཁང་གི་བོད་ཡིག་ཚུལ་སྐྱོག་ཁང་།
གནས་ཤུལ།	པེ་ཅིན་གྲོང་ཁྱེར་རྟ་མིང་ལི་བྱང་ལམ་ཨང་14པ།
སྐྱབ་མིང་ཨང་གྲངས།	100013
ཁ་པར་ཨང་གྲངས།	010—64275311
པར་འདེབས་མཁམ།	ཉི་ཞིན་པར་འདེབས་ཁང་།
བརྒྱུད་ཚོང་མཁམ།	རྒྱལ་ཡོངས་ས་གནས་སོ་སོའི་ཞིན་རྟ་དབེ་ཚོང་ཁང་།
དབེ་ཚོད།	850mm×1168mm 1/32
དཔར་རྒྱུ།	38.875
པར་གཞིའི་སྐྱོག་ཐེངས།	2009མའི་ཟླ་5པར་པར་གཞི་དང་པོ་བསྐྱེགས།
པར་ཐེངས།	2009མའི་ཟླ་5པར་པེ་ཅིན་རྟ་པར་ཐེངས་དང་པོ་བརྒྱབ།
རིན་གོང་རྫོང་།	80.00

ISBN 978 - 7 - 105 - 10025 - 5/R. 319 (藏 172)

ལོ་ལྔའི་འཆར་གཞི་བཟུ་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་གལ་ཆེན་དཔེ་སྐྱོན་འཆར་བཀོད་རྣམས་གྲངས།

“十一五”国家重点图书出版规划

ཀྲུང་གོའི་གྲངས་ཉུང་མི་རིགས་གྱི་དཔེ་དེབ་ལུས་བྱུང་ཅན་གྱི་དཔེ་སྐྱོན་ཐེབས་ཆའི་
རོགས་སྐྱོར་རྣམ་གྲངས།

全国少数民族优秀图书出版资金资助项目

图书在版编目 (CIP) 数据

简明藏医辞典：藏汉对照 / 李多美主编. —北京：
民族出版社，2009. 5

ISBN 978 - 7 - 105 - 10025 - 5

I. 简… II. 李… III. 藏医 - 词典 - 藏、汉 IV.

R291.4-61

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2009) 第 070124 号

民族出版社出版发行

(北京市和平里北街 14 号 邮编 100013)

<http://www.mzcbs.com>

迪鑫印刷厂

各地新华书店经销

2009 年 5 月第 1 版 2009 年 5 月北京第 1 次印刷

开本：850 毫米×1168 毫米 1/32 印张：38. 875

定价：80.00 元

ISBN 978 - 7 - 105 - 10025 - 5/R. 319(藏 172)

编辑室电话：64275311 发行部电话：58130509

ཚིག་མཛོད་ནང་གི་དབྱུང་གཞི་ཡིག་ཚུགས་ཅིག་གི་ཐོག་པ་པོ་རང་གི་དབྱུང་གི་འབྲས་ལུས་ཀྱི་ལྷན་པ་ལོ་ལྷན་གྱིས་༡༧༥༩ལོར་
 ཚོགས་པར་བོད་ཡུགས་གསོ་རིག་སློབ་སླྱང་བྱེད་སྐབས་སློབ་དཔོན་བཀའ་རྒྱུ་ཅན་ཚུལ་
 བྱིན་པའི་སྐབས་གཞུང་གཅེས་བསྟུས་སྤྱིང་ལོར་ཞེས་པ་དེ་དམར་བྱིད་གནང་དུས་རང་
 གིས་ཐིན་གྱིས་བྱས་པ་དེ་དང་། ཁག་གཅིག་གི་༡༧༥༠ལོར་། སྐུ་ཞབས་སྐལ་བཟང་
 སོགས་དང་མཉམ་དུ་ཡུང་གོའི་གསོ་རིག་ཀྱི་འདུས་ལས་པོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པ་ཞེས་ཚོམ་
 རྒྱུག་བྱེད་སྐབས་དཀའ་གནད་ཀྱི་ཐིན་གྱིས་རྣམས་བསྟུས་པ་ལས་ཡོང་བ་ཡིན་ལ། དེ་ཐིན་
 ཁག་གཞན་ཞེས་ཀྱི་ཚིག་མཛོད་འདི་ཚོམ་རྒྱུག་བྱེད་སྐབས་སྤྱད་པལ་ལྟན་རྒྱུ་བཞི་དང་།
 ཚལ་ག་བཙོ་བུད། མེས་པོའི་ཞལ་ལུང་། བེ་རྩོན། སེལ་གོང་སེལ་ལྷོང་སོགས་སྐྱུན་
 གཞུང་གི་ཤུ་རྩ་གསལ་ལས་འཚོལ་སྤྱད་བྱས་པ་ཞེས་ཡིན། ཚིག་མཛོད་འདི་ཚོམ་རྒྱུག་བྱེད་རྒྱུའི་
 དམིགས་ལུལ་གི་གོང་གསལ་གྱི་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ཚད་ལྡན་ཡིག་རིགས་ཚུགས་པ་བསྟུས་
 ལེགས་རྒྱུག་རགས་ཙམ་བྱས་ནས་ཚོན་ཀྱབ་རྒྱུད་རིམ་ལྟར་ཞིང་དཀོས་པན་དང་མཐུན་པའི་
 བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་གི་ཚིག་མཛོད་ཅིག་ཏུ་བྱུང་ནས་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ཚོགས་པར་སློབ་སླྱང་བྱེད་
 མཁུན་དང་པོ་རྩོ་བ་རྣམས་དབྱུང་གཞི་ཞེས་ཏུ་འདོན་རྒྱུད་བྱེད་རྒྱ་དེ་ཡིན།

བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་མང་གཞིའི་རིགས་པའི་གཞུང་ཡུགས་དང་འགྲེལ་བའི་མ་བའི་ག་
 ལྷན་དང་། བད་མིང་སྟོར་བཤད་ན། ཚ་དོན་སོག་དོན་རྒྱུར་བྱས་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་བྱས་
 བ་མིང་ལ་བཞེན་ནས་དོན་བསམ་པ་བྱེད་བྱུང་བ་མ་ཟད། བོད་ཡུགས་གསོ་རིག་གི་ཞུང་
 ཚོས་ཀྱང་ཡུང་འདོན་བྱེད་བྱུང་བས་སོགས་དུས་རྒྱུད་བའི་བོད་དང་། མོ་བའི་བཞིག་ཀྱང་
 ཡོང་བྱུང་རྒྱ་རེད། དཔེར་ན། རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བསྐྱར་པའི་སྐྱུན་གཞུང་འེ་འགའི་ནང་རྒྱུད་དང་
 མཁྱིས་པ་བད་ཀན་གསུམ་ལ་སྐྱུ་རྒྱུར་བྱས་ནས་“龙”、“赤巴”、“培根”ཞེས་པར་གྲིས་
 ཡོད་ལ། རྒྱག་པ་པོ་བདག་གིས་བསྟུང་གི་ནང་དོན་ལྟར་“风”、“胆”、“津”ཞེས་དོན་
 རྒྱུར་གྱི་སྟོན་ནས་གྲིས་ཡོད་པ་རེད། 风、胆 གཉིས་ཀྱི་རྒྱ་བོད་མིང་མཛོད་དང་བོད་རྒྱ་ཚིག་
 མཛོད་ཆེན་མོ་ལྟར་བསྐྱར་བ་ཡིན་ལ། 津 ཞེས་པ་ཀི་ང་རང་གི་ལྷ་ཚུལ་ལྟར་བསྐྱར་བ་
 ཡིན། རྒྱ་མཚན་གང་ཡིན་ཞེན། བད་ཀན་ཞེས་པ་དེ་རྒྱ་བོད་མིང་མཛོད་ནང་དུ་རྒྱ་ཡིག་
 “痰”ཞེས་གྲིས་པ་དང་། བོད་རྒྱ་ཚིག་མཛོད་ཆེན་མོ་ནང་“涎”ཞེས་གྲིས་ཡོད་པ་རེད།
 དེ་ཐིན་བདེ་ཆེན་བོད་སྐབས་ཞེས་པའི་ནང་གི་བོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པར་སྐྱུང་པའི་ནང་མིང་
 ཚིག་འགྲེལ་རགས་ཙམ་ལས། “津”(རིན)ཞེས་བསྐྱར་ཡོད་ཀྱང་“痰”、“涎”གཉིས་

ག་གང་ཡིན་ཏེ་ཅམ་འཕྲོད་པ་མིན་ལ། “津”ཞེས་ཟེར་ན་འོས་འཚམ་ཡིན་པ་རེད།
 ལྷ་མཚན་ནི་津་ཟེར་བ་དེ་རྒྱ་ལུགས་གསོ་རིག་ལས་སྤྱིར་བཏང་གཟུགས་པོ་ནང་གི་རྒྱ་
 གཤེར་ཡོད་ཚད་ལ་བརྟན་ཅིང་། བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ཏུ་རྒྱ་དང་ས་གཉིས་སུ་འགྲེལ་བཤད་
 བྱས་ན་འང་ཚོག་པའི་ལྷན་རྒྱ། མི་འགའ་ཞིག་གིས་གོང་གསལ་སྣང་བསྐྱར་ན་རྒྱ་ལུགས་
 གསོ་རིག་གི་བཤད་རྒྱུ་ལ་དང་ཉ་ཉུངས་མཉམ་བཤེས་སུ་འགྱུར་འགྲོ་བའི་སེམས་ཁྲུལ་ལྟར་
 ལྱུ་ཡོད་མོད། འོན་ཀྱང་འདི་ནི་དོགས་པ་སྐྱེ་མི་དགོས་པ་ཞིག་རེད། ལྷ་མཚན་གང་ཡིན་
 ཟེར་ན། མིང་ཚིག་གསུམ་པོ་དེ་ཡང་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་གི་གཞུང་ལས་ལྷུང་བ་ཡིན་པས་ན་
 རང་རང་སོ་སོའི་ཁྱད་ཚོས་ཡོད་ལྟར། རྒྱ་ལུགས་གསོ་རིག་དང་མཉམ་བཤེས་སུ་འགྱུར་
 འགྲོ་བ་གལ་སྲིད། དེང་རབས་གསོ་རིག་ནང་ཏུ་བརྗོད་པའི་ཉང་ཉན་(伤寒 རྒྱ་ཚོད་)
 དང་། རྒྱ་ལུགས་གསོ་རིག་ནང་ནས་བརྗོད་པའི་ཉང་ཉན་(伤寒 ཚ་ནད) གཉིས་ནི་
 ཚོག་མཐའ་བར་གསུམ་ཏུ་གཏན་ནས་མཉམ་བཤེས་ལྷུང་མེད། དེ་མིན་ལ་ལས་ནང་
 གཞིའི་མཁྲིས་པ་ལ་སྐྱེ་བསྐྱར་བྱས་ནས་赤巴་ཟེར་བ་དང་། ལྷོད་མཁྲིས་ལ་དོན་བསྐྱར་
 བྱས་ནས་胆 ཟེར་བ་བྱིས་པ་དེ་ཡང་མི་འགྲིག་པ་ནི་སྣང་མ་དགོས་པ་རེད། དེ་གཉིས་ཀ་
 ནི་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ནང་ཏུ་སྐྱེ་གཅིག་ལ་བྱིས་རྒྱལ་ཡང་འདྲ་འདྲ་ཡིན་པར་མ་ཟད། བན་
 རྒྱུན་པར་འགྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡང་ཡོད། ལྷོད་མཁྲིས་ནི་ནད་གཞིའི་མཁྲིས་པར་གཞིར་
 བཟུང་ནས་མིང་ཚོགས་པ་རེད། བཟུང་བྱེད་པས་མཚང་པའི་རྒྱུད་བཞིའི་དཀར་འགྲེལ་
 ལས། མཁྲིས་པའི་མཚན་ཉིད་བཏུན་པོ་གནས་དེ་ནས་མངོན་ཞིང་གསལ་བའི་བྱ་ལས་
 ལྟར་བ་ཤས་ཆེ་བའི་ལྷན་དེར་མཁྲིས་པ་ཞེས་བཏགས་པ་ཡིན་ནོ། ཞེས་གསུངས་པ་དང་།
 རྒྱུད་བཞིའི་ཁག་གཉིས་པ་བཤད་རྒྱུད་ལས་དེ་ཚང་མ་ལེའུ་བཅུ་གཉིས་པ་དང་། ཁག་
 གསུམ་པ་མན་ངག་རྒྱུད་ལས་དེ་ཚང་མ་ལེའུ་གསུམ་པར་འདུས་ཡོད་པར། ཚུམ་པ་པོ་གཡུ་
 ཚོག་ཡོན་ཉན་མཚོན་པོ་རང་ཉིད་ཀྱིས་ཀྱང་དཔྱེ་བ་འབྱེད་མེད་པས། དེ་བས་ན་འབྱེད་
 ལྷུང་རྒྱ་མིན་ཏུ་ཅང་གསལ་པོ་ཡིན། བོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པ་ལས་དེ་གཉིས་པ་བརྒྱན་
 འཁྲུལ་བ་ལྷུང་མ་ལྷོད་མོད། རྒྱ་ལུགས་གསོ་རིག་ལས་ལྷོད་ཏུ་གཤེས་པ་མ་གཏོགས་
 གཞན་མེད་པས་འཁྲུལ་ས་འབྱུང་རྒྱ་མེད་པ་རེད། དེ་ཡང་རྒྱང་ཞེས་རྒྱ་སྐད་ཏུ་རྩེད་(夙)
 ཟེར་བ་དེ་གསོ་རིག་མཁས་པ་གསལ་ཅན་སུན་སི་མིའི་ཡིས་མཚང་པའི་ཆན་ཅུན་རྩེད་(千
 金方)ཞེས་པའི་སྒྲིང་གཞི་ལས་ཏུ་ཅང་གསལ་པོར་སྐར་ནས་བརྟན་ལྷོད་བ་རེད། ཁོང་

བས་མི་རྒྱལ་ས་ཀྱི་ས་གང་ལ་རྒྱལ་དཀོས་མི་མེད་པར་རྒྱུར་པ་རེད། གོང་གསལ་ནི་བོད་
རྒྱལ་གྱི་མིང་ལ་མིང་དངོས་མི་མཐུན་པར་རྒྱུར་པའི་རྒྱ་མཚན་གཙོ་བོ་ཡིན།

ཚིག་མཚན་དཔེ་དེབ་འདིའི་ནང་དུ་བལྟས་པའི་བོད་ཀྱི་རྒྱལ་རྣམས་དབྱེད་གཞིའི་རྒྱ་
ཆ་ཆེས་མང་ཆེ་བ་ནི་རྟེན་པ་པོ་རང་གིས་ཨ་མདོ་ས་ཁུལ་དུ་འཛུལ་བལྟ་བུས་པའི་དཔེར་
འདོག་དངོས་པོ་དང་། ཨ་མདོ་ས་ཁུལ་དུ་སྐྱེ་མེད་པའི་རིགས་ནི་གྲུང་གོའི་གསོ་རིག་ཀྱི་
འདུལ་ལས་བོད་ཀྱི་གསོ་བ་རིག་པ་རྟེན་སྐབས་སུ་བོད་རང་རྒྱུང་རྒྱུང་ས་དང་ཡུན་ནུབ་ཁིང་
ཆེན་ནས་བསྐྱངས་པའི་དཔེར་འདོག་དངོས་པོ་དང་། དབྱེད་གཞིའི་རྒྱ་ཆ་བཅས་ཡིན་ལ།
མཚུག་མཐར་དུ་འཛུལ་སྟེན་བུས་པའི་རྒྱ་ཆ་ཆང་མ་ནི་ཤེལ་གོང་མེད་དུ་འཁོད་པའི་སྐབས་འདི་
འདི་ལྟར་ཆོས་རྟེན་རྒྱལ་སྐྱངས་བདེན་འཛིན་བུས་ཐོག་དུང་བོད་རྒྱུང་ས་དང་ཡུན་ནུབ་
ས་ཁུལ་དུ་རྒྱལ་མོའི་སྐབས་གང་འཆམ་ཞིག་འདམས་ནས་ཚོམ་སྟེན་བུས་ཟིན་པ་ཞིག་ཡིན།
འོན་ཀྱང་རྟེན་པ་པོ་རང་ཉིད་ཀྱི་ཆེད་ལས་རྒྱ་ཆང་དང་ལས་ལུས་དེ་ཅུ་མི་མཚོ་བའི་
དབང་གིས་སྐབས་རིགས་ཁ་གསལ་གྱི་འདེམ་ལེན་བྱེད་ཚུལ་དེ་ཡོང་སྐོར་གསལ་མ་ནོར་བ་ཡོང་མི་
ཤིད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་རྒྱལ་དང་དོགས་གནད་ཀྱང་མང་ཅུ་མཚུས་ཡོད་པ་ནི་གཤམ་
ཐབས་མེད་པ་རེད་མོད། འོན་ཀྱང་དེབ་འདི་རང་རྒྱལ་གྱི་བོད་རྒྱ་མཚན་རྒྱུར་གྱི་བོད་ཀྱི་
གསོ་རིག་ཆེད་ལས་ཚིག་མཚན་ཨང་དང་པོ་ཞིག་ཡིན་པ་ཆ་བཞག་ན་སོ་སོའི་འདམས་ནས་
གཡང་འི་འདྲིན་པ་ལྟར་གྱི་ལུས་པ་འདོན་སྟབས་པ་དེ་རང་སེམས་ཚེས་བསམས་པ་ཞིག་ཡིན་
ཁིང་། ཡུན་རིང་མི་འཁོར་བར་ནང་དོན་དེ་ལས་ཀྱང་ལུན་སུམ་ཚོགས་པ་དང་སྐུས་ཀ་དེ་
ལས་ལྟག་པའི་ཆེད་ལས་ཀྱི་ཚིག་མཚན་འཛོན་རྒྱུའི་རེ་འདུན་ལྟ་ཡོད་པ་མ་ཟད། མཐར་
ལྟག་བསམ་ཆེན་པོས་བོད་རིག་མཁས་པ་དང་བོད་རྒྱལ་ཆེད་ལས་མཁས་པ། རྒྱལ་རིག་
ལས་བྱེད་པ་རྒྱལ་ས་ཀྱིས་རྒྱལ་བཟོད་དག་བཅས་གནད་རོགས་ལྟ།

དཔེ་དེབ་འདི་ཚོམ་སྟེན་བྱེད་པའི་བྱ་རིམ་ནང་དུ། མཚོ་རྩོད་ཁིང་ཆེན་མེ་ལྟོ་རང་
རྒྱུང་ཁུལ་གྱི་ཆ་བཟོད་ལོ་
རིན་བོད་རྒྱལ་པ་སྐལ་བ་བཟང་དང་། མཚོ་རྩོད་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་སྐོབ་བྱ་ཆེན་མོའི་ཅན་
ཚོའི་གཞིན་པ་ཀའ་ཚོགས་གཉེན། མཚོ་རྩོད་ཁིང་ཆེན་བོད་རྒྱལ་ཁང་གི་གྲུ་རིན་བོད་
རྒྱལ་པ་དབྱིག་གཞིན་དང་། རྒྱ་གྲུ་རིན་བོད་རྒྱལ་པ་དཔལ་སྐྱེས་བཅས་བཅས་རྣམ་པས་
རོགས་རམ་བུས་ནས་མིང་ཚིག་དཀའ་གནད་དག་ལ་འགྲེལ་བཤད་གནད་པ་དང་། མཚོ་

རྩོམ་མི་རིགས་སློབ་གཞི་ཚོ་མ་རྒྱུར་ཁྲུ་འི་ཅའོ་རྩོམ་ལྷུ་ཅུར་གིས་རྒྱ་ཡིག་ཏུ་བརྒྱུར་བའི་
 དཔེ་ཆའི་མིང་ལ་བརྗོད་བཅས་མཛད་པ། གྲུང་གོ་ཚེན་རིག་ཁང་ལུ་བུང་བྱེད་རྣམས་ཞིབ་
 འཇུག་ཁང་གི་ཞིབ་འཇུག་པ་དབྱུང་ཡུན་ཁང་དང་མིའུ་ཅུང་ལྷ། ཕན་ཅིན་མང་དང་།
 གཉེར་ཁ་དོད་མ་ཅུའུ་ཡི་མཚོ་རིམ་གྲུང་ཁྲིང་ཉི་གུང་ཕན་ཉི། ཡུན་ནན་ཞིང་ཆེན་ལྷན་
 རིགས་ཞིབ་བཤེར་ཁང་གི་གྲུའུ་རིན་ལྷན་གཉེར་པ་དབྱུང་ཅིན་ཉིན་བཅས་ཀྱིས་ཤོད་ལྷན་
 མང་ཆེ་བ་ལ་གསལ་འབྲེད་ཚོད་སློམ་མཛད་པ་དང་། མཚོ་རྩོམ་ཞིང་ཆེན་ཤོད་ལྷུ་གསལ་ལྷན་
 ཁང་གི་ལག་རྩལ་གྲུའུ་རིན་གཞོན་པ་ཞིན་ཚོན་གྲུང་གིས་རྩོམ་ཡིག་མང་ཆེ་བ་ལ་གཅུང་
 བཤུས་མཛད་པ་དང་། གཙོ་བོས་ལྷན་པ་ཡན་ཡེར་ཅན་དང་ལྷུག་བཅས་ཀྱིས་རྩོམ་ཡིག་ཆ་ཤས་ལ་གཅུང་
 དང་གཙོ་གཉེར་ལྷན་པ་བསོད་ནམས་དབང་ལྷུག་བཅས་ཀྱིས་རྩོམ་ཡིག་ཆ་ཤས་ལ་གཅུང་
 བཤུས་མཛད་པ། མཐུན་མི་རིགས་ཚོས་ལྷུགས་ལྷ་ཡོན་ལྷན་ཁང་གི་ལྷ་ཆེན་གཞོན་པ་ཅིན་
 བསོད་ནམས་ཀྱིས་རྩོམ་ཡིག་གཙོང་བཤུས་ཡོངས་རྩོགས་ལ་ལུ་དག་མཛད། འདྲིར་གོང་
 གསལ་སྤྱོད་བས་རྣམ་པ་ལ་སླེང་བཤག་པ་ནས་གྲུས་པ་ཆེན་ཤོས་བཀའ་རྒྱུ་ཆེ་ལྷ་རྒྱ་ཡིན།

ལེ་འདྲོད་ལོ་མ

༡༩༩༥ ལོ་ཟླ་ལོང་ནས།

前 言

藏医学是我国藏族劳动人民与疾病斗争的经验总结。其历史悠久,具有独特的理论体系和浓厚的民族特色,千百年来它为藏族的民族繁衍、防病健身作出了巨大贡献。由于历史上种种原因及语言隔阂,藏医学在祖国内地鲜为人知。解放后中国共产党和人民政府实行各民族一律平等、团结、互助、共同繁荣的民族政策,包括藏医在内的少数民族优秀传统文化得到尊重和发展,并在各民族之间广泛交流。尤其在中共第十一届三中全会以后,藏医药事业迅速发展,研究和爱好藏医药的人越来越多。但因大部分藏医书籍为偈文,虽便于诵读,但难以理解。为了发掘祖国医学遗产,提供对藏医学的研究资料,青海省卫生厅资助,编者经过十多年搜集,编译成为现在这部《简明藏医辞典》。这是我国当前第一部藏汉文双解藏医专业工具书。书中一部分资料来自编者一九五三年初学藏医,由恩师提重讲授《藏医药选编》时所作笔记;一部分是八〇年与尕布藏等编写《医学百科全书·藏医分卷》时摘录的难词;另一部分在编写本书时,搜集于《医学四续》、《十八分支》、《祖先言教》、《蓝琉璃》及《晶珠本草释》等二十多部书中。本书试图通过一些藏医文献资料,对藏医学进行初步的综合整理,提供较为全面、系统的参考资料,成为一部切合实用的藏医专业工具书,以备初学藏医和翻译人员参考。

关于藏医基础理论和疾病名称,原则上采用意译。这样既可顾名思义,又可保持藏医特色,读起来流畅洒脱,也易于理解。如在个别译书中出现的“龙”、“赤巴”、“培根”,编者按涵义译为风、胆、津。风、胆是沿用《藏汉词典》和《藏汉大辞典》的,津在《藏汉词典》中译作痰字,在《藏汉大辞典》中译作涎字,在《迪庆藏药》的藏医专用病名简释中作“津”,痰、涎二字都有欠妥之处,只有译作津则较贴切些。因为“津”中医泛指体内一切水液,在藏医中可作为水和土解。有人担心会与中医的风、胆、津相混淆,这是不必要的顾虑,既然出自藏医书籍,它有各自的特性,怎能会与中医相混。现代医学的伤寒与中医的伤寒从来未相混过。还有把功能性胆译作“赤巴”,而把胆府之胆则译为

胆的,这显然是不合适的。此二者在藏医学中是同音同字,并有密切关系,胆府之胆是依据功能性“胆”得名的。在扎本巴著的《医学四续释难》中说:“把胆府称为胆的原因是功能性胆的七种特性在这部位起着最明显的作用,故亦称之为胆。”在《医学四续》的第二部《论述续》中统归于第十二章,第三部《秘诀续》中统归于第三章,字妥·元丹贡布未能分开,这就说明不能分,藏医对此二者也未互错过。中医只有胆府之胆,也无处可错,至于风,孙思邈在《千金方》序例中早已说得很清楚,他说:“经说:‘风气不调,全身强直,诸毛孔闭塞。’又云:‘火去则身冷,风止则气绝。’”这在一千多年前就掺入中医理论而至今泾渭分明,更不必有所顾虑。音译培根是人名,把人名作为藏医基础理论,太不严肃。

党的十一届三中全会以后,藏药成为有关科研部门争相研究的热门,藏药方面的出版物也就日益增多,这是发掘藏医药的良好机遇。但因多数编著者不懂藏文和藏药,有的拿采集的标本请藏医认定时错认而误定;有的请藏医一同采集标本时,未告知是代用品而误定,还有的不加鉴别地抄袭他书而致错,等等。形成以讹传讹,使藏药更加趋于混乱,令人无所适从。以上是造成藏药混乱的主要原因。

本书所集藏药资料,绝大部分是编者在安多地区采集的标本,安多地区不产的品种在编《医学百科全书·藏医分卷》时,向西藏和云南索要的标本、样品和资料。最后把所集资料按《晶珠本草释》中描述特征,去伪存真,并适当选入西藏、云南地区的习惯用药编纂而成。本书限于编者的专业水平和工作能力,部分药物的选择可能不完全准确,诸多问题在所难免,但作为我国第一部藏汉文双解藏医专业工具书来说,仅能起抛砖引玉的作用,希望不久之将来,会出现内容更加丰富,质量更佳的专业工具书。最后热忱欢迎藏学家和藏医专家及药物工作者批评指正。

本书在编写过程中,承蒙青海省黄南州政协副主席主任藏医师[尕布藏],青海省藏医学院副教授尕玛措尼,青海省藏医院主任藏医师[优宁]、副主任藏医师华秀加等协助解答难词,承青海民族教材编译处吴均教授对汉译书名进行了修改;承中国科学院西北高原生物研究所研究员杨永昌、刘尚武、潘锦堂,青海省地质矿产局高级工程师张满合,云南省药品检验所主任药师杨竞生等对大部分藏药进行了鉴定。青海省藏医院副主任技师星全章誊写了绝大部分文稿,安尔建、牛万玛主治医师和索南昂秀主管药师誊写了部分文稿,

最后由青海省民族宗教事务委员会金索南副译审核对了全书誉清稿,在此一并表示衷心的感谢。

李多美

1998年于西宁

ལྷོག་ལྷོག་པ་

དང་པོ། ཚིག་མཚོན་འདིའི་བ་སྟེན་རྣམས་ཀ་མད་སྲུལ་ཚུའི་གོ་རིམ་ལྷོག་པ་བསྒྲིགས་ཡོད།
ཕྱི་ཚེན་སོ་སོའི་བ་སྟེན་གྱི་ཚོག་བྱིམ་དང་པོ་དེ་སྟོན་ལ་མིང་གཞི་རྒྱུ་པ་དང་།
དེ་ནས་མིང་གཞི་ཉེས་བཅེགས་ཅན། མཚུག་ཏུ་སྟོན་འཇུག་ཡོད་པའི་མིང་གཞི་
བཅས་གོ་རིམ་ལྷོག་པ་བསྒྲིགས་ཡོད།

མིང་གཞི་རྒྱུ་པ་དང་ཉེས་བཅེགས་ཅན་གྱི་བ་སྟེན་འོད་གྱི་དབྱེད་ས་ཡིག་
གི་གོ་རིམ་ལྷོག་པ་བསྒྲིགས་ཡོད། དབྱེད་ས་ཡིག་འདྲ་བའི་བ་སྟེན་རྣམས་སྟོན་ལ་
རྗེས་འཇུག་མེད་པའི་མིང་གཞི་དང་། རྗེས་ལ་རྗེས་འཇུག་ཡོད་པའི་མིང་གཞི་
བསྒྲིགས་ཡོད། ཡང་འཇུག་པ་མཐའི་བ་སྟེན་རྣམས་དེ་དང་མཚུན་པའི་རྗེས་
འཇུག་ཡོད་པའི་བ་སྟེན་གྱི་རྗེས་ལ་བསྒྲིགས་ཡོད། དབྱེད་ས་ཡིག་དང་། རྗེས་
འཇུག་འདོགས་ཅན། སྟོན་འཇུག་མཚོ་ཅན་བཅས་ལ་ཀ་མད་སྲུལ་ཚུའི་གོ་
རིམ་ལྷོག་པ་བསྒྲིགས་ཡོད། བ་སྟེན་སོ་སོའི་ཚོག་བྱིམ་གཉེས་པ་མཐོ་གྱི་ལྷོག་
ལྷོག་ས་ལྱང་དེ་དང་མཚུངས། ལེགས་ལྷུང་གྱི་སྟེན་འོད་གྱི་ཡིག་འཇུག་དང་པོ་
འོད་ཡིག་གི་མིང་གཞིར་ཆ་བཞག་དང་། ཡིག་འཇུག་ཉེས་པ་མཐོ་གྱི་འོད་ཡིག་
གི་རྗེས་འཇུག་དང་མཚོ་ཅན་ནམ་འདོགས་ཅན་ལ་ཆ་བཞག་ ཡིག་འོག་རྣམས་
དེ་དང་མཚུན་པའི་འོད་ཡིག་གི་རྗེས་ལ་ཆ་བཞག་བཅས་བྱས་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད།
དབྱེད་ས་འོད་དང་དབྱེད་ས་ཉེས་བཅེགས་ཅན་དེ་དང་མཚུན་པའི་འོད་ཡིག་
གི་རྗེས་འཇུག་མེད་པའི་དབྱེད་ས་ཡིག་གི་རྗེས་ལ་བཞག་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད། གི་
ལྷོག་འོག་འོད་ཡིག་གི་གི་ལྷོག་རྗེས་དང་། འཕྱིང་བྱ་ཉེས་བཅེགས་ཅན་འོད་
ཡིག་གི་འཕྱིང་བྱའི་རྗེས། བ་སྟེན་ཉེས་བཅེགས་ཅན་འོད་ཡིག་གི་བ་སྟེན་རྗེས་
བཅས་ལ་བཞག་ནས་བསྒྲིགས་ཡོད།

གཉེས་པ། ཚིག་མཚོན་འདིའི་ནང་ཏུ་འོད་གྱི་གསོ་རིག་གི་གནས་ལུགས་རྒྱང་གཞི་དང་།
སྒྲན་བཅོས་ལག་ལེན། གཏར་ཁ་དང་མེ་བཅའ། ལྷུང་མ། འོད་སྒྲན། མི་

ལྷ། ཚད་ལྡན་ཡིག་ཆ་སོགས་ཀྱི་བ་སྐྱད་ཚུན་བསྐྱེད་པ་བརྟན་སྤོང་ལྷ་བརྒྱ་
ལྷག་ཅེས་ཡོད།

གསུམ་པ། བ་སྐྱད་འཚོལ་སྤྱད་ཕྱེད་ཚུལ་གྱི། བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་གཉེར་མཛོད་རྒྱུ་བས་ཆེན་
ཀྱི་དངོས་ཡོད་ནང་དོན་ཡང་དག་པའི་སྐོར་ནས་མཚོན་གང་ཐུབ་ཕྱེད་རྒྱ་དེ་
ཡིན།

བཞི་པ། ཚད་ལྡན་ཡིག་ཆའི་ནང་ནས་ཁྲུངས་ལྷུང་འདྲེན་པ་ཕྱེད་དགོས་པ་ལྷུང་ན།
གནད་བརྒྱུས་གང་ཐུབ་བྱས་ཤིང་། བརྒྱུར་ཡིག་སྐོར་རྒྱུད་བཞིའི་དྲངས་ཚིག་
ཡིན་ན་ཚད་མ་ཚིག་བཅད་ལྟར་བརྒྱུར་བ་དང་། ལྷན་གཞུང་གཞན་པའི་
དྲངས་ཡིག་ཡིན་ན་ཚད་མ་ཚིག་རྣམས་ཏུ་བརྒྱུར་ཡོད།

ལྷ་པ། མེ་ཚན་སོ་སོའི་བ་སྐྱད་ནུས་ཞིབ་དཔྱད་ཕྱེད་བདེ་བའི་ཆེད་ཏུ་ཕལ་ཆེར་དེ་དག་
གི་འབྲུང་ཁྲུངས་གསལ་བོ་བཞོད་ཡོད།

རྒྱལ་པ། མིང་ཚིག་གཅིག་ལ་ནང་དོན་ཁ་ཤས་ཡོད་པ་མ་ཟད། བཞོལ་ས་ཡང་མང་ཅམ་
ཡོད་སྐབས་བོད་ཀྱི་གསོ་རིག་ཁོ་ནར་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་ནང་དོན་གཅིག་ཏུ་
འབྲེལ་བཤད་བྱས་ཡོད།

བརྟན་པ། ཁྲུངས་ལྷུང་འདྲེན་ལུལ་གྱི་སྐྱེན་གཞུང་མི་འདྲ་བ་ཁ་ཤས་ལ་དཔེ་མིང་གཅིག་པ་
ཡིན་ན། དཔེ་མིང་དེ་དག་གི་སྐོར་ལ་ཚོམ་པ་དཔེའི་མཚན་ཏེ་དེ་བཞོད་ནས་
རང་རང་སོ་སོའི་བྱུང་བར་བརྟན་ཡོད།

བརྒྱུད་པ། ལྷན་རྒྱུས་གཅིག་ལ་དངོས་མིང་དང་མིང་གི་རྣམས་གངས་ལྷུང་ཆེ་སྐྱེན་མོང་གིས་
ལྷུང་གང་ལ་ཏུ་བཞོལ་ཡོད་པའི་མིང་དེ་དངོས་མིང་ཏུ་བྱས་ཤིང་། དཔེའི་འབྲུང་
ཁྲུངས་འི་ཤེལ་གོང་མེད་ཏུ་ཚད་གཞིར་བྱས་པ་ཡིན། དེ་མིན་འཚོལ་སྤྱད་བྱས་
པའི་མིང་གི་རྣམས་གངས་འི་མིང་གཞན་དང་། ས་མིང་། ལུལ་སྐད་ཀྱི་མིང་།
མིང་ཕལ་བ། རྒྱ་སྐད། ལྷ་རྒྱུར་གྱི་མིང་བཅས་འདུས་ཡོད། དེ་དག་གི་འབྲུང་
ཁྲུངས་འི་སྐྱེན་གཞུང་ཆེད་ཚོམ་ཁོ་ན་མིན། འོན་ཀྱང་མང་ཆེ་བའི་ཤེལ་གོང་མེད་
ལས་འཚོལ་སྤྱད་བྱས་པ་ཡིན།

དགུ་པ། ལྷ་དཔེ་རྣམས་འགྲེལ་བས་ཀྱི་ཚོར་འབྲུལ་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་ཏུ། གཉེར་དངོས་དང་།
སོག་ཆགས། ཚི་ཤིང་རིགས་ཀྱི་སྐྱེན་རྒྱས་ཡོད་ཚད་ཀྱི་རྒྱུ་ལ་ཉིང་ཡི་གེ་རྒྱུར་

དུ་བཀོད་ཡོད།

བཅུ་བ། མིང་ཚིག་མང་ཐལ་དུ་གསུམ་པ་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་སྤྲོན་བཙུག་ལག་ལེན་གྱི་ཚན་
ཁག་སོ་སོར་ནད་ཉེན་མེད་ལྟར་བསྐྱུས་བྱི་བ་མ་གཏོགས། ཉེན་དུམ་གསོ་
བཙུག་སྤྲོད་བྱིས་མེད།

བཅུ་གཅིག་པ། དེ་བུ་འབྲེད་གསལ་པོ་བྱས་མེད་པའི་སྤྲོན་རིགས་ཚང་མ་ཡང་དཔེ་དེབ་
འདིའི་ནང་དུ་བསྐྱུས་མེད།

凡 例

一、本书词条，依藏文字母顺序排列。

各部词条的第一音节，先列单语基，次列复语基，最后列带有前加字的语基。

单、复等语基的各个词条，分别按藏文元音顺序排列。同元音的词条，先列没有后加字的语基，次列有后加字的语基。凡有重后加字 སྐྱི 的词条，都分别列在相应带后加字的词条之后。元音、后加、下加、前加和上加字母，都各按藏文字母顺序出现。

词条第二音节以下的排列次序，亦准此类推。

梵文对音字的第一个字母当作藏文的语基，第二个以下的字母当作藏文的后加字、上加字或下加字处理；反体字排在相应藏文正体字的后面；长元音和复合元音排在不带后加字的相应藏文元音的后面，“^ˆ”排在藏文“^ˆ”的后面；“[˘]”排在“[˘]”的后面，“[˙]”排在“[˙]”的后面。

二、本书共收藏医基础、临床、放血、艾灸、针刺、藏药、人物、文献等词目共七千五百余条。

三、选词力求正确反映藏医学伟大宝库的实际内容。

四、引录文献，力求简要，除《医学四续》中的引文译为偈文外，其它各书的引文，均译作散文。

五、各类词目，一般注明出处，以便查核。

六、凡一词多用的词目，只解释与藏医学有关的字义。

七、引文书有同名书者，一律于书名前冠以作者名号，以示区别。

八、药物的正名和异名：正名选用普遍习用的名称，出处以《晶